

**BỘ NÔNG NGHIỆP VÀ PHÁT TRIỂN NÔNG THÔN
TRƯỜNG CAO ĐẲNG CƠ GIỚI NINH BÌNH**

GIÁO TRÌNH

MÔ ĐUN: KỸ THUẬT TRANG TRÍ CẨM HOA

NGHỀ: KỸ THUẬT CHẾ BIẾN MÓN ĂN

TRÌNH ĐỘ: CAO ĐẲNG

*Ban hành kèm theo Quyết định số: /QĐ-TCGNB ngày.....tháng....năm
2017 của Trường cao đẳng Cơ giới Ninh Bình*

Ninh Bình, năm 2018

TaiLieu.vn

TUYÊN BỐ BẢN QUYỀN

Tài liệu này thuộc loại sách giáo trình nên các nguồn thông tin có thể được phép dùng nguyên bản hoặc trích dùng cho các mục đích về đào tạo và tham khảo.

Mọi mục đích khác mang tính lệch lạc hoặc sử dụng với mục đích kinh doanh thiếu lành mạnh sẽ bị nghiêm cấm.

TaiLieu.vn

LỜI GIỚI THIỆU

Cắm hoa là một nghệ thuật và người cắm hoa có thể xem như là một nghệ sỹ. Cách bày trí hoa độc đáo, ấn tượng sẽ làm cho không khí xung quanh có sức sống tươi mới hơn, trang trọng hơn. Tuy nhiên để cắm được một bình hoa đẹp, bạn cần phải nắm được những nguyên tắc, những kiểu cắm cơ bản khi cắm hoa. Nhằm đáp ứng yêu cầu về giáo trình học tập, giảng dạy và nghiên cứu của học sinh, sinh viên khoa Kinh tế - Du lịch trường Cao đẳng Cơ giới Ninh Bình đã tổ chức biên soạn cuốn: “Kỹ thuật trang trí cắm hoa” với bố cục sau:

Bài 1: Khái quát về kỹ thuật trang trí, cắm hoa

Bài 2: Kỹ thuật cắm hoa

Lần đầu tiên cuốn giáo trình được biên soạn, chắc chắn không tránh được thiếu sót. Chúng tôi trân trọng cảm ơn và mong muốn nhận được sự đóng góp của những nhà nghiên cứu và tất cả những người quan tâm để cuốn sách được chỉnh sửa, bổ sung ngày càng hoàn thiện hơn.

Xin chân thành cảm ơn!

Ninh Bình, ngày.....tháng..... năm 2018

Tham gia biên soạn

1. Chủ biên: Phạm Thị Thu Hiền
2. Đào Thị Thủy
3. Nguyễn Thị Hường

MỤC LỤC

TaiLieu.vn

GIÁO TRÌNH MÔ ĐUN

Tên mô đun: Kỹ thuật trang trí cắm hoa

Mã môn mô đun: MĐ24

Vị trí, tính chất, ý nghĩa và vai trò của mô đun:

- Vị trí: Mô đun Kỹ thuật trang trí cắm hoa được bố trí học sau các môn học chung và các môn học, mô đun kỹ thuật cơ sở và bố trí học song song với các môn học, mô đun chuyên môn nghề.

- Tính chất: Mô đun Kỹ thuật trang trí cắm hoa là mô đun chuyên môn nghề.

- Ý nghĩa và vai trò của mô đun:

+ Trang bị cho học sinh những kiến thức chuyên môn của trình độ Cao đẳng, đáp ứng yêu cầu nguồn nhân lực chất lượng cao cho sự phát triển kinh tế xã hội của đất nước và hội nhập quốc tế;

+ Sau khi tốt nghiệp chương trình đào tạo Cao đẳng, học sinh trực tiếp tham gia phục vụ và bước đầu tham gia công việc trang trí tại các nhà hàng, khách sạn trong nước hoặc nước ngoài;

+ Ngoài ra học sinh còn có năng lực để theo học liên thông lên các bậc học cao hơn để phát triển kiến thức và kỹ năng nghề.

Mục tiêu của môn học/mô đun:

- Về kiến thức: Trình bày được khái niệm về cắm hoa, các nguyên tắc trong cắm hoa và các cách cắm hoa cơ bản.

- Về kỹ năng: Vận dụng được các nguyên tắc cắm hoa vào thực tế.

- Về năng lực tự chủ và trách nhiệm: Có ý thức học tập nghiêm túc, phát huy tính sáng tạo và đảm bảo an toàn trong quá trình thực hành.

Nội dung của môn học/mô đun:

BÀI 1: KHÁI QUÁT VỀ KỸ THUẬT TRANG TRÍ, CẮM HOA

Mã bài: KTTTCH 01

Giới thiệu:

Nội dung bài học giới thiệu sơ lược về sự hình thành và phát triển của kỹ thuật trang trí, cắm hoa. Các yếu tố ảnh hưởng và nguyên tắc cơ bản trong kỹ thuật trang trí, cắm hoa và các trang thiết bị dụng cụ trong cắm hoa.

Mục tiêu:

- Về kiến thức:

+ Trình bày được khái niệm về cắm hoa, các nguyên tắc trong cắm hoa và các cắm hoa cơ bản;

+ Trình bày được lịch sử phát triển của nghệ thuật cắm hoa.

- Về kỹ năng: Vận dụng được các nguyên tắc cắm hoa vào thực tế.

- Về năng lực tự chủ và trách nhiệm: Tuân thủ các nguyên tắc cắm hoa. Sử dụng các trang thiết bị cắm hoa an toàn cho người và thiết bị.

Nội dung chính:

1. Sơ lược về sự hình thành và phát triển của kỹ thuật trang trí, cắm hoa

1.1 Khái niệm

Cắm hoa là phương pháp cắt tỉa hoa hợp lý, thông qua nghệ thuật để cắm, bày thể hiện vẻ linh hoạt, tươi đẹp của hoa.

Cắm hoa là sự kết hợp khéo léo bởi một loài hoa hoặc nhiều. Ý tưởng sáng tạo chỉ là sự cách điệu từ những gì sơ khai nguyên thủy ví như cắm hình ngôi sao, hình trái tim, hình thác đổ... cần một bàn tay khéo léo, một trái tim đam mê và một tâm hồn yêu thiên nhiên sẽ hòa quyện tạo nên tác phẩm nghệ thuật tuyệt đẹp, có hồn. Nghệ thuật là cái hay, cái đẹp, sự khéo léo... nói chung nghệ thuật cắm hoa là sự kết hợp tinh tế sinh động, uyển chuyển giữa ý tưởng, loài hoa và hoàn cảnh trưng bày sao cho đẹp, ý nghĩa, phù hợp tạo nên giá trị thẩm mỹ cho người thưởng thức, đó là về nghĩa đen.

Còn nghĩa bóng, cách cắm hoa cũng là nghệ thuật sống. Trong mối quan hệ đời sống, nếu biết nhìn nhận, khéo léo, hiểu biết tâm lý người đối diện sẽ tạo nên sự dung hòa, tốt đẹp, yêu thương. Ngược lại, hoa đẹp mà cắm không đúng cách, đúng chỗ thì không thể phát huy hết vẻ đẹp của hoa, hay nói vui là sỉ nhục loài hoa. Sự bất đồng, thiếu cảm thông và chia sẻ sẽ tạo nên sự bức bối, khó chịu với người hàng ngày cùng chung sống, làm việc. Đó là một điều hết sức tồi tệ quanh trong vòng xoay đen tối.

1.2 Sự hình thành và phát triển của kỹ thuật trang trí, cắm hoa.

Nguồn gốc nghệ thuật cắm hoa

* Nghệ thuật cắm hoa Trung Quốc

Nguồn gốc lịch sử của nghệ thuật cắm hoa ở Trung Quốc đã có từ lâu đời, theo sự biến đổi của thời đại đã hình thành nhiều dạng, nhiều phong cách khác nhau. Trong "Nam Sử" của Lục Triều đã có ghi chép liên quan đến việc cắm hoa. Nguyên liệu hoa chính vào thời đó đa số là tùng bách, trúc, thủy tiên. Đồng thời hoa còn nêu rõ một số ý nghĩa giáo dục, nên mới có cách nói là "lý niệm hoa". Có nghĩa là (hoa có lý luận, quan niệm). Tuy nhiên lúc bấy giờ cắm hoa vẫn còn hạn chế ở hoa chậu, tức là chậu cận hoa đầy.

Vào đời Đường nghệ thuật cắm hoa đã bắt đầu phát triển mạnh. Việc cắm hoa bắt đầu tiến vào cung đình, trở thành vật trang sức không thể thiếu trong những ngày lễ. Cũng vì sự hưng thịnh của văn hóa đời Đường, mà hội họa, thi từ, đều phát triển đến cao độ được người đời sau chiêm nghiệm chú ý. Bên cạnh việc họa tranh, ngâm thơ, thưởng hoa của các văn nhân nho sĩ, còn sinh ra một loại mới là "văn nhân trồng hoa". Nhất là khi cắm hoa trong bình bắt đầu thịnh hành, thì một số bức vẽ về hoa cắm trong bình cũng xuất hiện từ đó. Những sách chuyên môn về hoa cỏ đời Đường rất nhiều, trong đó nổi tiếng nhất là "Hoa cửa tích" của La Cửu. "Hoa cửa tích" đã ghi chép khá tường tận về dụng cụ cắm hoa, dao kéo, cách ngâm nước và nguyên liệu khi cắm hoa lúc bấy giờ. Nó là tác phẩm đầu tiên chuyên về cắm hoa của Trung Quốc.

Đến đời Tống, nghệ thuật cắm hoa trong bình ngày càng điều luyện, và được truyền bá trong dân chúng, tạo thành một lễ nghi trong đời sống giao tiếp bình thường. Trong tác phẩm "Bình Mai" của Trương Đạo Hiệp có viết: "Hàn thủy nhất bình xuân sổ chi, thanh hương bất giảm tiểu kê thời" (Một bình nước mát mấy cành xuân, mùi hương thơm mát không làm vơi con suối nhỏ). Nhà thơ Dương Vạn Lý đời Nam Tống đã từng sáng tác "Đạo Bàn Điểm" (Quán Bên Đường), trong bài thơ có viết: "Thanh từ bình sáp tử vi hoa" (Cành hoa tử vi cắm trong bình gốm xanh), đã miêu tả cái đẹp giữa màu xanh của bình gốm pha lẫn màu đỏ của hoa. Hai đoạn thơ ngâm về mai, ngâm về hoa đã nói lên được sức thu hút của nghệ thuật hoa cắm trong bình. Ngoài ra, nhà văn Trương Bang Xương đời Nam Tống trong quyển sách nổi tiếng "Mặc Trang mạn lục" cũng đã ghi chép tường tận hình thức và loại hình cắm hoa trong bình có chứa nước ở thời Nam Tống. Điều đó đã cung cấp những điều kiện có lợi để phát triển nghệ thuật cắm hoa.

Cắm hoa vào đời Nguyên tuy không thịnh hành như đời Tống, nhưng do chịu ảnh hưởng của nghệ thuật hội họa về văn nhân, về hoa và chim chóc. Nên cắm hoa đã dần dần thoát ly khỏi tư tưởng lý học, để bộc lộ những điều thầm nghĩ trong lòng. Cho nên mới xuất hiện "hoa tượng trưng cho tấm lòng", "hoa tự do", thể hiện phong cách tự do lãng mạn, không gò không bó, nhẹ nhàng thanh tú, bay bổng và phóng khoáng.

Phong trào cắm hoa đời Minh lại mạnh mẽ hơn đời Tống. Cắm hoa ở thời kỳ này, các mặt như kỹ thuật, tạo dáng, phong cách, lý luận nghệ thuật đều đạt được trình độ và thành tựu rất cao. Các tác phẩm nổi tiếng về cắm hoa cũng vô cùng phong phú. Không chỉ có những tác phẩm nổi tiếng phổ biến như "Sơn trai thanh cung lũng", "Hoa sử tả biên", "Phù sinh lục ký" v.v..., còn có những tập sách chuyên môn miêu tả phân tích cách cắm hoa, như "Bình hoa tam thuyết", "Bình hoa phả". Tác phẩm "Bình sử" của Viên Hoằng Đạo ra đời, càng đặt một nền móng cơ sở cho nghệ thuật cắm hoa của Trung Quốc. Đây là tác phẩm nổi tiếng đầu tiên của Trung Quốc miêu tả một cách hệ thống lý luận cắm hoa. Nó không những ảnh hưởng xu hướng cắm hoa theo phong cách Trung Quốc, mà còn có ảnh hưởng rất sâu sắc đối với phong cách cắm hoa của Nhật Bản. Sau khi "Bình sử" được dịch sang tiếng Nhật vào năm 1696, đã trở thành sách giáo khoa chính về cách cắm hoa

của Nhật Bản. Sau này lý luận của quyển sách được đưa lên thành "trường phái Hoàng Đạo".

Đời Thanh, cắm hoa đã sử dụng dụng cụ để cắm cành, nó tương tự như để cắm bây giờ. Loại cắm hoa khá điển hình thời bấy giờ là hoa tả cảnh và hoa tạo hình. Hoa tả cảnh tôn sùng cái đẹp của tự nhiên, còn hoa tạo hình lại chú trọng đến cái đẹp nhân tạo. Để cắm và hoa tạo hình đã mang phong cách nghệ thuật cắm hoa hiện đại.

Những năm gần đây, theo đà phát triển ngày càng cao của mức sống người dân cộng với sự phát triển sâu sắc của hai nền văn minh. Nghệ thuật cắm hoa truyền thống lại càng được phát triển sôi nổi hơn. Đồng thời trên cơ sở hấp thụ phương pháp mới của nghệ thuật cắm hoa phương Tây, nghệ thuật cắm hoa càng thể hiện rõ phong cách hiện đại.

* Nghệ thuật cắm hoa Nhật Bản

Hoa đạo Nhật Bản bắt nguồn từ Trung Quốc, vào nước này đồng thời với nghi thức dâng hoa cúng Phật. Người Nhật đã nhanh chóng biến thành nghệ thuật riêng nước mình, trở thành nghệ thuật truyền thống. Trong thời gian lâu dài, nghệ thuật cắm hoa Nhật Bản dùng trong tế tự đền miếu, đàn tế, lưu hành trong giới tăng lữ. Đến thế kỷ VII, việc dâng hoa thờ được phổ biến trong lễ cúng dân gian, nhưng nghệ thuật về hoa cỏ vẫn chưa thịnh hành. Vào thế kỷ X, dùng hoa chắt chiu trong lễ hội, mà còn để trang trí nhà cửa. Vào thế kỷ XIII, trong các đền miếu đã bắt đầu xuất hiện phương pháp cắm hoa và tạo hoa hình sen.

Tới thế kỷ thứ XIV, giới quý tộc Nhật có những ngày lễ hội thưởng hoa hàng năm gọi là "Hoa ngự hội" (thi cắm hoa), coi cắm hoa như là một môn nghệ thuật tiêu khiển, nhàn dật; kể từ đó trở đi, cắm hoa đã thoát dần màu sắc tôn giáo thuần túy, bước vào cung đình và các gia đình võ sĩ, quý tộc, trở thành một sản phẩm nghệ thuật để trang trí và xuất hiện trong những lễ hội.

Cũng từ đó hình thức cắm hoa bắt đầu được quy phạm hóa, vừa coi trọng chủ đề tư tưởng, vừa tôn sùng thiên nhiên; họ thường dùng 7 - 9 cành hoa, kết hợp với một số lá: hình thức "lập hoa" thời kỳ đầu tiên tại Nhật.

Vào thế kỷ XV - XVI, cắm hoa đã được phổ cập rộng rãi, nghệ thuật cắm hoa có những bước phát triển mạnh mẽ, phong cách nghệ thuật này cũng đã có những bước biến đổi tương đối lớn; ngoài hình thức "lập hoa" đã hoàn thiện, lại còn có hình thức "sinh hoa". Đây là hình thức cắm 3 cành hoa chính, tượng trưng cho Trời, Đất, Người.

Tác phẩm thường đơn giản, trong sáng, thanh nhã, được phổ cập và phát triển mạnh mẽ. Như thế, triết lý và tư tưởng từng bước đi vào nghệ thuật cắm hoa. Vào cuối thế kỷ XVII, "Bình sử" xâm nhập Nhật Bản và được phát huy, tạo thành "trường phái Hoàng Đạo". Sau thế kỷ XVIII, Nhật Bản tiếp tục xuất hiện trường phái cắm hoa "Tự do"; trường phái này không giống như "lập hoa" và "sinh hoa", mà dựa vào trực giác và cảm giác, kết hợp với nhau tùy ý niệm của mỗi người, không quá câu nệ vào hình thức nào. Đến thế kỷ XIX, nghệ thuật cắm hoa của Nhật vào giai đoạn thoái trào, do ảnh hưởng của xã hội và chính trị thời đó; mãi cho đến năm 1887, mới được hồi phục trở lại; tuy nhiên, trong giai đoạn này, với việc giao lưu cùng nhiều dòng nghệ

thuật nước ngoài, nhất là ảnh hưởng của văn hoá Tây Phương cho nên phong trào cắm hoa của Nhật lại chuộng về kiểu "Thịnh hoa" (tức là kiểu Moribana).

Hoa đạo của Nhật từ đó cũng đã chuyển hướng, từ cắm hoa trong bình cao lại chuyển sang bình thấp và nông. Kiểu cắm hoa Moribana có thể được coi là bước đột phá trong lịch sử cắm hoa Nhật Bản; tuy nhiên bước đột phá này vẫn chưa làm cho giới thưởng thức hoa và nghiên cứu cắm hoa Nhật bản thoả mãn. Vào thế kỷ XX, hoa đạo Nhật Bản có chuyển hoá khác, mang tính chất lịch sử; đó là sự xuất hiện kiểu cắm hoa "Tự do" (Free style arrangement), hay còn gọi là kiểu cắm hoa "tiền vệ" (Avant - garde Ikebana). Ở một mức độ nào đó, kiểu cắm hoa này có những đường nét gần gũi với phong cách cắm hoa hiện đại của Tây Phương. Với người Nhật, chính lối này đã mang lại cho nghệ thuật cắm hoa Nhật trở nên rực rỡ, chói sáng. Người Nhật thường truyền tụng những giai thoại về nhìn hoa, thưởng hoa và vẽ hoa.

* Nghệ thuật cắm hoa Phương Tây

Nghệ thuật cây cảnh Tây Phương bắt nguồn từ khu vực ven Địa Trung Hải và phát triển đến ngày nay, đã trở thành một trong những trào lưu nghệ thuật cắm hoa chính - cắm hoa theo phong cách Tây Phương. Lịch sử cắm hoa ở đây vốn có từ lâu đời. Sách sử và di tích khảo cổ cho biết: Ngay từ những năm 2000 trước Công nguyên, thời kỳ của nền "Văn minh sông Nil", tại Ai Cập đã có những bức họa trên tường đá, mô tả việc dùng hoa sen và hoa thủy tiên trong cách trang trí. Cũng có người dùng những loại hũ có miệng hẹp để cắm hoa. Trong Kim Tự Tháp của Ai Cập, người ta cũng đã phát hiện ra dấu tích của một loài hoa hoá thạch. Đó là loại tường vi, rất phổ biến trên đất nước này.

Phương pháp cắm hoa trong giai đoạn này còn thô sơ: vừa không có vẻ đẹp về đường nét, lại vừa không có những kết hợp nhiều loại hoa bên cạnh nhau. Từ thời kỳ Cổ Hy Lạp cho đến thời Hậu Kỳ Cổ La Mã, người ta thường dùng hoa vàng để trang trí trong những lễ hội. Thiếu nữ cũng thường đội những vương miện được kết bằng hoa hồng. Kiểu dáng này biểu trưng cho lòng chung thủy trong thuật yêu đương. Trong nghệ thuật cắm hoa và kết hoa Tây Phương, kiểu này vẫn còn bảo lưu cho đến ngày nay với những thay đổi qua từng thời đại. Có hai kiểu cắm hoa trong giai đoạn này: cắm hoa ở lọ và cắm hoa trong lồng.

Vào thế kỷ XIX, hạng quý tộc, giới thượng lưu Tây Phương bắt đầu quan tâm và say mê nghệ thuật cắm hoa, từ việc xử lý nghệ thuật cắm hoa cho đến cách phối hợp màu sắc nhiều loại hoa. Ngoài ra, cũng có những nghệ nhân chế tác các bình hoa, chậu hoa đủ kiểu dáng; có người lại chuyên nghiên cứu về không gian cắm hoa. Họ đề ra những nguyên tắc về cắm hoa, với nhiều trường phái. Tính ra có 32 trường phái cắm hoa khác nhau. Cắm hoa đã trở thành một lối trang trí và thưởng ngoạn trong bất cứ hội họp, tiệc tùng, nhàn đàm. Vào đầu thế kỷ XX, nhà nghệ thuật học Gertrude Jekyll cho xuất bản cuốn "Flower decoration in the home" có tác dụng gợi mở rất lớn trong nghệ thuật cắm hoa sau này. Đây là nền tảng của nghệ thuật cắm hoa Tây Phương hiện đại. Những thập niên gần đây, nghệ thuật cắm hoa Tây